

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΙΔΡΥΤΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΟΥΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1950

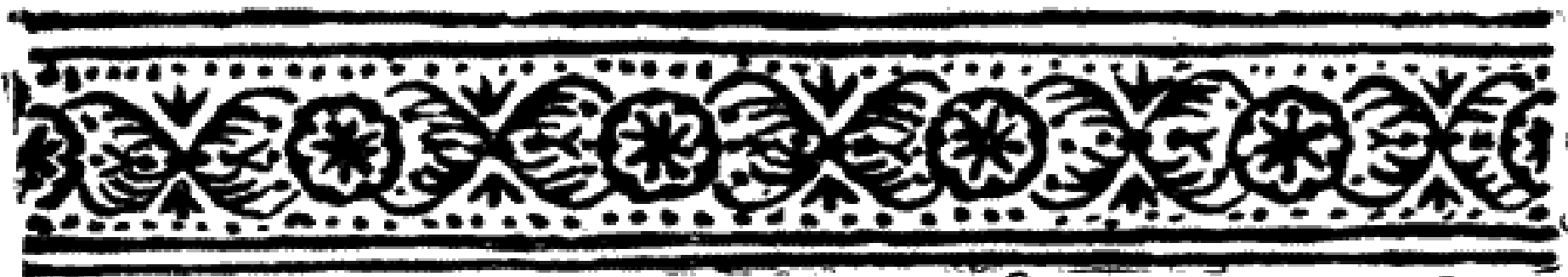
ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",

38 - ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ - 38

ΑΘΗΝΑΙ

ΙΕΝΑ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΟΡΒΑΤ*

(1891 - 1945)

Ὁ θάνατος τοῦ Οὔγγρου νεοελληνιστῆ Ἄνδρέα Χόρβατ¹, λίγους μῆνες πρὶν τελειώσῃ ὁ πόλεμος στὴν Εὐρώπη, στὶς 15 Φεβρουαρίου 1945, δὲν πρέπει νὰ περάσῃ ἀπαρατήρητος ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων, ὄχι μόνο γιὰ τὸν Χόρβατ ἀγάπησε τὴν Ἑλλάδα σάν δευτέρη πατρίδα του, ἔζησε κοντά της γιὰ τόσα χρόνια κι' ἔγινε ἕνας θερμὸς φιλέλληνας, ἀλλὰ ἀκόμη περισσότερο γιὰ τὸν ἀφιέρωσε ὅλη τὴ δημιουργικὴ του δύναμη κι' ὅλα τὰ πνευματικὰ του χαρίσματα στὴ μελέτη τοῦ νεώτερου Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς πνευματικῆς του παραγωγῆς καὶ ἔχει προσφέρει, ὅπως δείχνει ὀλοκάθαρα ὁ κατάλογος τῶν δημοσιευμάτων του, συμβολὴ σπουδαία στὶς νεοελληνικὲς σπουδές.

Γιὰ νὰ καταλάβουμε τὴν πνευματικὴ κατὰγωγὴ τοῦ Ἄνδρέα Χόρβατ εἶναι ἀναγκαῖο νὰ κάνουμε μιὰ παρέκβαση καὶ νὰ μιλήσουμε μὲ δυὸ λόγια γιὰ δυὸ μορφές, τὸν Ιβάν Τέλφυ καὶ Βίλμος Ρετς, ποὺ ὑπῆρξαν οἱ θεμελιωτὲς τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν στὴν Οὔγγαρια². Ὁ Ιβάν Τέλφυ πῆρε δικαιοδογημένα τὸν τίτλον τοῦ πατέρα τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν στὴν Οὔγγαρια. Ἦταν καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Πέστης ἀπὸ τὰ 1846 ὡς τὰ 1898 ποὺ πέθανε, ἀλλὰ τὸ ἐνδιαφέρον του δὲν περιορίσθηκε μόνο στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα. Ἐπειδὴ πίστευε ἀκράδαντα στὴν ἐνότητα τῆς ἐλληνικῆς παράδοσης ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ὡς τὴ σύγχρονη ἐποχὴ, ἔστρεψε τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ στὴ νεώτερη Ἑλλάδα καὶ ἰδιαίτερα στὴν πνευματικὴ τῆς ζωῆ. Ἀπόδειξη τρανὴ

αὐτοῦ τοῦ εἰλικρινοῦς ἐνδιαφέροντος γιὰ τὰ νεοελληνικὰ γράμματα εἶναι τὰ σχεδὸν ἑκατὸ δημοσιεύματά του (βιβλία, μελέτες, μεταφράσεις κλπ.) ἀφιερωμένα ἀποκλειστικὰ σὲ νεοελληνικὰ θέματα, ἰδιαίτερα σὲ θέματα τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας καὶ λογοτεχνίας³. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ἔχουν δημοσιευθῆ στὰ ἐλληνικὰ σὲ διάφορα περιοδικὰ καὶ ἡμερησίδια σάν τὴν «Πανδώρα», «Κλειώ», «Ἐσπερος», «Ἐβδομάς», «Ἐστία», «Ἀκρόπολις», «Νέα Ἡμέρα» κ. ἄ. Δὲν πρέπει ἀκόμη νὰ παραλείψουμε νὰ τονίσουμε ὅτι ὁ Τέλφυ εἶναι ὁ πρῶτος ποὺ ἀσχολήθηκε μὲ τὸ ζήτημα τῶν οὔγγροελληνικῶν σχέσεων, ἕνα θέμα ποὺ ἀπέτελεσε τὸ κέντρο τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας τοῦ Χόρβατ. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῶν ἑορτῶν τῆς εἰκοσιπενταετηρίδας τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ὁ Τέλφυ ἔστειλε, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος δὲν μπόρεσε νὰ παρευρεθῆ, μιὰ μελέτη του μὲ τὸν τίτλον «Συνάφεια Ἑλλήνων καὶ Οὔγγρων», ποὺ δημοσιεύθηκε στὸν ἀναμνηστικὸ τόμον ποὺ ἐξέδωκε ὁ Σύλλογος⁴.

Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ συστηματοποίησε καὶ ἔδωσε τὴν ἐπιστημονικὴ βάση στὴ μελέτη τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν στὴν Οὔγγαρια εἶναι ὁ Βίλμος Ρετς († 1923). Ὁ Ρετς ὄχι μόνο ἐξακολούθησε τὴν παράδοση τοῦ Τέλφυ ἀλλὰ τράβηξε ἀκόμη πιὸ πέρα. Ἐχοντας γερὴ φιλολογικὴ κατάρτιση ἐπεδόθηκε εἰδικὰ στὴ μελέτη τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας καὶ φιλολογίας. Ἐγραψε μιὰ σύντομη ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας καὶ μιὰ γραμματικὴν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας γιὰ

* Θεωρῶ καθῆκον μου νὰ εὐχαριστήσω τὸν σεβαστὸ καὶ διακεκριμένον βυζαντινολόγον κ. Γεωργίου Μορανεσίη γιὰ τὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα ποὺ μοῦ ἔδωσε γιὰ τὸν Ἄνδρέα Χόρβατ, καθὼς καὶ τὸν κ. Ἰ. Τόζη ποὺ μοῦ ἐπέτρεψε νὰ χρησιμοποιήσω τὴν πλοῦσιν Μακεδονικὴν βιβλιοθήκην του.

1. Τὸ ὄνομα του στὴν οὔγγρικὴ εἶναι Endre Horvát. Προτιμῶ ὅμως τὴν ἐλληνικὴν γραφὴν ἔδῳ ὅπως αὐτὸς συνήθιζε νὰ ὑπογράφει τὰ ἐλληνικὰ του δημοσιεύματα.

2. Γιὰ τὶς νεοελληνικὲς σπουδὰς στὴν Οὔγγαρια βλέπε τὶς μελέτες τοῦ Α. Χόρβατ. Ἡ μελέτη τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων στὴν Οὔγγαρια [οὔγγρ.] «Egyetemes Philologiai Közlemény», 58 (1934), 84 - 88, 191 - 194. Νεοελληνικὲς μελέτες στὴν Οὔγγαρια. «Νέα Ἐστία», 11 (1937), 651 - 661.

3. Γιὰ πλήρη κατάλογον τῶν δημοσιευμάτων τοῦ I. Télyfy βλ. V. Pecz, A. Magyar Tudományok Akadémia élelményi tagjai felett tartott emlékbeszédok. XI 3. Budapest, 1902, 24 - 43. Γιὰ τὸν Τέλφυ ἐκτός ἀπὸ ὅσα μνημονεύει ὁ Α. Χόρβατ, 8. π. βλ. καὶ «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», 4 (1884), 342 καὶ Ω [= Σπ. Λάμπρος], Ἡ νεοελληνικὴ ποίησις ἐν τῇ Ἐσπερίᾳ καὶ ἰδίως ἐν Οὔγγαρίᾳ. «Ἐστία», 25 (1888), 361 κ. ἑ. Ἀναδημοσιεύθηκε καὶ εἰς Σπ. Λάμπρου, Μικτὰὶ σελίδες, Ἀθήναι 1905, σελ. 736 - 741.

4. Ἰ. Τέλφυ, Συνάφεια Ἑλλήνων καὶ Οὔγγρων. «Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος, Εἰκοσιπενταετηρίς». Παράρτημα τοῦ 11^{ου} τόμου (1888), 92 - 92. Ἀναδημοσιεύθηκε καὶ εἰς Ν. Π. Δελιαλῆ, Ἀναμνηστικὴ εἰκονογραφημένη ἔκδοσις Παύλου Χαρίση. Κοζάνη 1935, 32 - 35.

τοὺς Οὐγγρούς καὶ μετέφρασε πλῆθος νεο-ελληνικῶν ποιημάτων⁵. Στὰ 1892 ταξίδευσε στὴν Ἑλλάδα καὶ συνδέθηκε ἐκεῖ μὲ πολλούς, ἰδιαίτερα δὲ μὲ τὸν Γεώργιο Χατζηδάκι. Καθηγητὴς κι' αὐτὸς τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς φιλολογίας ὅπως ὁ Télfy στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Βουδαπέστης δὲν περιορίσθηκε στὰ ἀρχαῖα ἐλληνικά, ἀλλὰ διδάξε ἀπὸ πανεπιστημιακὴ ἔδρα, γιὰ πρώτη φορὰ στὴ χώρα του, βυζαντινὴ καὶ νεοελληνικὴ φιλολογία καὶ γλῶσσα. «Σ' ὅλη τὴν ἐπιστημονικὴ του δράση, ἔγραφε ὁ Χόρβατ, ὁ V. Pecz ἐτόνιζε τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ταυτότητα τῶν ἀρχαίων καὶ συγχρόνων Ἑλλήνων, καὶ ὡς φυσικὴ συνέπεια τῶν ἰδεῶν του αὐτῶν ἀπαιτοῦσε τὴν ἐπέκταση τῆς μελέτης καὶ τῶν σπουδῶν τοῦ πνευματικοῦ βίου τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἴσα μὲ τὴν τελευταία περίοδο τῆς ἱστορίας του»⁶.

Μὲ ἓναν τέτοιον ἄνθρωπο σὰν τὸν Vilmos Pecz εἶχε τὴν καλὴ τύχη νὰ συνδεθῆ στενὰ ὁ Ἀνδρέας Χόρβατ, δταν σπούδαζε στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Βουδαπέστης καὶ νὰ γίνῃ ἓνας ἀπὸ τοὺς πρὸ ἀγαπημένους του μαθητῆς. Νὰ γιὰ τὸ θεώρησα ἀναγκαῖο νὰ πῶ δυὸ λόγια γιὰ τὸν Télfy καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὸν Pecz ποὺ ἐξήσκησε τόσο ἀμεσὴ ἐπίδραση πάνω στὸν Χόρβατ καὶ τὸν καθοδήγησε στὸ δρόμο ποὺ ἀκολούθησε κατόπιν.

Ὁ Ἀνδρέας Χόρβατ γεννήθηκε στίς 23 Νοεμβρίου 1891 στὸ Mindszent τῆς Οὐγγαρίας. Τὶς γυμνασιακὰς του σπουδὰς τὶς ἔκανε στὸ Nagy Karoly ἀπὸ τὰ 1901 ὡς τὰ 1909. Ἐπειτα πῆγε στὴ Βουδαπέστη, ὅπου σπούδασε στὸ ἐκεῖ πανεπιστήμιο ἐλληνικὴ καὶ λατινικὴ φιλολογία καὶ ἦταν συνάμα μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου «Eötvös-Kollégium» (1910 - 1914). Τὶς σπουδὰς του τὶς συνεπλήρωσε καὶ στὸ Παρίσι, ὅπου σπούδασε γιὰ ἓνα διάστημα στὴν École Normale Supérieure, καὶ τέλος στὰ 1913 πῆρε τὸ διδακτορικὸ του δίπλωμα στὴν ἐλληνικὴ φιλολογία. Τὸν ἐπόμενο χρόνο (1914) ἔφυγε γιὰ τὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ γνωρίσῃ ἀπὸ σιμὰ τὴ χώρα καὶ τὸ λαὸ ποὺ τόσο εἶχε ἀγαπήσῃ ὁ δάσκαλός του, ὁ V. Pecz, καὶ νὰ σπουδάσῃ συστηματικὰ τὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα. Ὁ πρῶτος δὲμως παγκόσμιος πόλεμος καὶ οἱ μεταπολεμικὲς ταραχὲς ἀπέκλεισαν τὸν Χόρβατ στὴν Ἑλλάδα γι' ἀρκετὸ χρόνο. Γιὰ νὰ ζῆσῃ ἀναγκάστηκε νὰ παραδίδῃ ἰδιωτικὰ μαθήματα γαλλικῆς καὶ γερμανικῆς γλῶσσας καὶ γιὰ ἓνα διάστημα δίδασκε τὶς γλῶσσες αὐτὲς σὲ διάφορα ἰδιωτικὰ σχολεῖα τῆς Ἀθήνας. Παράλληλα δὲμως συναναστράφηκε καὶ γνωρίστηκε καλὰ μὲ τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐλληνι-

κῆς πρωτεύουσας, ἔμαθε περίφημα τὴ γλῶσσα μας καὶ ἐπεδόθηκε συστηματικὰ στὴ μελέτῃ τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας.

Σὰν φιλόλογος ὁ Χόρβατ ἐνδιαφέρθηκε καὶ γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα ποὺ βρισκόταν τότε ἀκόμη στὴν ἠρωϊκὴ του φάση. Ἄλλωστε στὸ Παρίσι εἶχε ἔλθει σὲ ἀμεσὴ ἐπαφὴ μὲ τὸ ἔργο τοῦ Ψυχάρη. Ἐτσι τὸ πρῶτο του δημοσίευμα στὸν τομέα τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν εἶναι μιὰ λεπτομερῆς καὶ μὲ πολὺ παρατηρητικότητά κριτικὴ τῆς «Γραμματικῆς τῆς δημοτικῆς» τοῦ Πέτρου Βλαστοῦ, ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ «Νουμᾶ» στὰ 1915⁷. Ἡ βιβλιοκρισία του αὐτὴ μὲ τὶς παρατηρήσεις του προξένησε ἀριστη ἐντύπωση. Ὁ κ. Μανόλης Τριανταφυλλίδης ἔγραφε τότε δικαιολογημένα πὼς ὁ Χόρβατ «ξέρει, καθὼς δείχνει ἡ κριτικὴ του, καλὰ τὴ γλῶσσα μας»⁸. Ὁ δημοτικισμὸς βρῆκε στὸ πρόσωπο τοῦ Χόρβατ ἓνα θερμὸ ὑποστηρικτὴ. Συνεργάστηκε στενὰ μὲ τὸν Ἐκπαιδευτικὸ Ὁμιλο καὶ δημοσίευσε μάλιστα καὶ μιὰ μελέτη του γιὰ τὸν Κρητικὸ τοῦ Σολωμοῦ στὸ Δελτίο τοῦ Ὁμίλου⁹.

Ἐπιπλέον ἀπὸ ἐπτάχρονη διαμονή στὴν Ἑλλάδα, ὁ Ἀνδρέας Χόρβατ γύρισε στὰ 1921 στὴν πατρίδα του ὅπου διορίσθηκε καθηγητὴς γυμνασίου στὸ Fehérgyarmat καὶ τὸν ἐπόμενο χρόνο στὴ Βουδαπέστη ὅπου πέρασε ὅλη τὴν ὑπόλοιπη ζωὴ του. Ἀπὸ δὲ τὰ 1940 ἦταν γυμνασιάρχης ἐνὸς γυμνασίου θηλέων τῆς Βουδαπέστης. Παράλληλα δὲμως ἦταν ἐπιτετραμμένος καθηγητὴς τοῦ Ἰνστιτούτου Eötvös-Kollégium (1925-1937) καὶ δίδασκε νεοελληνικά στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Βουδαπέστης (Rozmány Péter) ἀπὸ τὰ 1923 ὡς τὰ 1937 σὰν ἀπλὸς διδάσκαλος, ἀπὸ δὲ τὰ 1937 ὡς τὸ θάνατό του σὰν ὀφηγητὴς τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας.

Στὴν Οὐγγαρία ὁ Χόρβατ στάθηκε ὁ κύριος ἐρμηνευτὴς τῆς σύγχρονης πνευματικῆς Ἑλλάδας, μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸ του καὶ τὰ φιλελληνικὰ του αἰσθήματα ποὺ τὸν χαρακτήριζαν πάντα. Ἐγραψε ξεχωριστὲς μελέτες γιὰ τὸν Σολωμὸ καὶ τὸν Παλαμᾶ καθὼς καὶ διαφωτιστικὰ ἄρθρα γιὰ τὴ νεοελληνικὴ μουσικὴ, θέατρο καὶ λογοτεχνία στὰ Οὐγγρικὰ λεξικά «Λεξικὸ Μουσικῆς» (Zenei Lexikon), «Λεξικὸ Θεάτρου» (Színháznézetű Lexikon), καὶ «Λεξικὸ τῆς Πογκόσμιας Λογοτεχνίας» (Világirodalmi Lexikon). Μὲ τὴν Ἑλλάδα κράτησε πάντα στενὴ ἐπαφὴ. Συχνὰ ἔστειλε συνεργασίες σὲ ἐλληνικὰ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες, «Νουμᾶ», «Νέα Ἑστία», «Ἐλεύθερον Βῆμα», «Πρῶτα», «Καθημερινή» κ. ἄ. (καθὼς καὶ στὰ «Γράμματα», «Νέα Ζωή», «Ἐρευνα» κ. ἄ. τῆς Ἀλεξανδρείας) καὶ πολλὰς φορὲς ἐπισκέφθηκε τὴ χώρα μας καὶ

5. Κατάλογο τῶν δημοσιευμάτων τοῦ V. Pecz εἶχε συντάξῃ καὶ κρατεῖ χειρόγραφο ὁ κ. Gy. Motancsik.

6. A. Horváth, Οὐγγροελληνικὴ βιβλιογραφία, (Οὐγγροελληνικὰ Μελέται, ἀριθ. 12), Budapest 1940, σελ. 74.

7. «Νουμᾶ», 13 (1915), 74-76.

8. «Δελτίο Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου», 5 (1915), 283.

9. A. Horváth, Ἡ Φεγγαροντυμένη στὸν Κρητικὸ τοῦ Σολωμοῦ. «Δελτίο Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου», 9 (1921), 169-176.

Έκανε διαλέξεις στην Ἀθήνα, Θεσσαλονίκη, καθώς και σε διάφορες πόλεις τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Ὁ Δῆμος Βουδαπέστης τὸν εἶχε στείλει στὰ 1927 στὶς Δελφικὲς ἑορτὲς σὺνδεσμο μεταξύ τῆς πνευματικῆς Ἑλλάδας καὶ Οὐγγαρίας. Στὰ 1937 ἦταν τὸ τελευταῖο του ταξίδι στὴν Ἑλλάδα, ποὺ ἔκανε μετὰ τὴν ὑποστήριξη τῶν Χαρισίων κληροδοτημάτων καὶ ποὺ ἦταν καὶ μεγαλύτερης διάρκειας ἀπ' ὅταν πῆγε στὴν πατρίδα του στὰ 1921. Τότε εἶχε δώσει καὶ μιὰ διαφωτιστικὴ διάλεξη στὴν Ἀθήνα, στὴν αἴθουσα τοῦ «Παρνασσοῦ», ποὺ ἦταν ἀντεπιστέλλον μέλος του, γιὰ τὶς νεοελληνικὲς σπουδὲς στὴν Οὐγγαρία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν καλύτερη στὸ εἶδος τῆς ¹⁰.

Παράλληλα ὁμοίως μετὰ τὴν προσπάθειά του νὰ γνωρίσει τὴ σύγχρονη Ἑλλάδα καὶ τὴν πνευματικὴ τῆς ζωὴ τοῦ Οὐγγρου ὁ Χόρβατ ἐπεδόθηκε καὶ στὴ μελέτη τῶν ἑλληνοουγγρικῶν σχέσεων καὶ ἰδιαίτερα στὴ μελέτη τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Οὐγγαρίας. Στὸν τομέα αὐτὸν ἀφιέρωσε τὸ περισσότερο καὶ τὸ καλύτερο μέρος τοῦ ἔργου του. Ἡ δράση τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων τῆς Οὐγγαρίας εἶναι πραγματικὰ μιὰ ἀπὸ τὶς λαμπρὲς σελίδες τῆς ἱστορίας τοῦ τουρκοκρατούμενου Ἑλληνισμοῦ. Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 17' αἰῶνα ὡς τὶς ἀρχὲς τοῦ 19' αἰῶνα παρατηροῦμε μιὰ ζωερὴ μεταναστευτικὴ κίνηση Ἑλλήνων ἐμπόρων, ἐπαγγελματιῶν, ἐπίσης δὲ καὶ σὲ μικρότερο ἀριθμὸ ἀγροτῶν, ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Μακεδονία κυρίως, πρὸς τὴν Οὐγγαρία. Οἱ δύσκολες συνθήκες ζωῆς καὶ ἐμπορικῆς συναλλαγῆς ποὺ ἐπικρατοῦσαν στὴν πατρίδα τους μαζί μετὰ τὴν πενιχρότητα τοῦ ἐδάφους τους τοὺς ἀνάγκασε νὰ ζητήσουν πλουσιώτερα μέρη εἴτε γιὰ ἐπέκταση τοῦ κύκλου τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν τους εἴτε γιὰ μόνιμη ἐγκατάσταση. Ἔτσι μεγάλος ἀριθμὸς ἀπὸ Δυτικομακεδονίτες ἐγκαταστάθηκαν στὴν Οὐγγαρία. Οἱ Ἕλληνες ἐποίκοι βρῆκαν ἐκεῖ τὴν ὑποστήριξη τοῦ ἐπίσημου κράτους, καὶ οἱ κοινότητές τους ποὺ ἀνθίσαν κυρίως στὰ τέλη τοῦ 18' αἰῶνα, ἐξήσκησαν μεγάλη ἐπιρροὴ στὴν οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς χώρας αὐτῆς. Οἱ Ἑλληνικὲς Κοινότητες ποὺ ἰδρύθηκαν

10. Δημοσιεύθηκε στὴ «Νέα Ἑστία», 11 (1937), 651-661, μετὰ τὸν τίτλο: Νεοελληνικὲς μελέτες στὴν Οὐγγαρία.

στὴν Οὐγγαρία ἀνέρχονταν σὲ δεκάδες καὶ εἶχαν ἀναπτύξει δική τους ἀξιόλογη πνευματικὴ ζωὴ, ἀλλὰ σιγὰ-σιγὰ ἡ ἑλληνικὴ αὐτὴ μειονότητα συγχωνεύθηκε στὸν 19' αἰῶνα μετὰ τοὺς Οὐγγρους.

Τὴ μελέτη τῆς ἱστορίας τῶν Ἑλλήνων ἐποίκων στὴν Οὐγγαρία ἀρχισε συστηματικὰ ἀπὸ τοὺς δικούς μας ὁ Σπ. Λάμπρος, ὁ ὁποῖος ἀφιέρωσε ἀρκετὲς μελέτες του πάνω στὸ θέμα αὐτό ¹¹.

Μετὰ τὸν Σπ. Λάμπρο καὶ ἄλλοι δικοὶ μας ἀσχολήθηκαν, ὅπως ὁ Π. Κοντογιάννης ¹², Ἰ. Βογιατζίδης ¹³, Μ. Λάσκαρις ¹⁴, Ν. Δελιαλῆς ¹⁵, Α. Σιγάλας ¹⁶ κ. ἄ. Ἐκεῖνοι ὁμοίως ποὺ ξεδίπλωσαν ὅλες τὶς πτυχὲς τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Οὐγγαρίας καὶ μᾶς ἀπεκάλυψαν τὴν πνευματικὴ τῆς ζωῆ κυρίως εἶναι οἱ Οὐγγροι φιλέλληνοι λόγιοι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰνᾶν Τέλφϋ ὡς σήμερα. Ἀνάμεσά τους ξεχωρίζουν τὰ ὀνόματα τοῦ μακαρίτη, Jenő Darzó, τοῦ Gyula Mogaesik, ποὺ εἶναι ἡ ψυχὴ τῶν βυζαντινῶν καὶ νεοελληνικῶν σπουδῶν στὴν Οὐγγαρία καὶ διευθύνει γιὰ χρόνια τώρα φωτισμένα τὸ ἴνστιτούτο Ἑλληνικῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βουδαπέστης μετὰ τὶς γνωστὲς «Οὐγγροελληνικὲς Μελέτες», τοῦ András Graf, Ἰνᾶν Hajnóczy, Piroska Prosser, καὶ ἐπάνω ἀπὸ ὅλα τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνδρέα Χόρβατ. Τὸ ἔργο τοῦ Ἀνδρέα Χόρβατ στὸν

τομέα τῶν ἑλληνοουγγρικῶν σχέσεων εἶναι ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητας, γιὰτι κυρίως ἀσχολεῖται μετὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων ἐποίκων, ἕνα θέμα σχεδὸν ἐντε-

11. Βλ. «Νέος Ἑλληνομνήμων» ἰδίως 2 (1905), 296 κ.ε., 8 (1911), 257-300, 462-481, 14 (1917), 241-242, 20 (1926), 47-54.

12. Π. Κοντογιάννης, Μακεδόνες ἔμποροι κατὰ τοὺς τουρκικοὺς χρόνους. Στὸ ἴδιον: «Ἱστορικαὶ διηγήσεις» ἔκδ. Συλλ. πρὸς διάδοσιν ὄφ. βιβλίων, Ἀθῆναι (Πρασιν. βιβλιοθήκη) σελ. 21-31.

13. Ἰ. Βογιατζίδης, Αἱ ἑλληνικαὶ κοινότητες τῆς Αὐστρουγγαρίας, «Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος», Ἀθ. 1926, 71-78.

14. Μ. Laskaris, La «Compagnie» des marchands grecs de Tokay au XVIIIe s. «Deuxième Congrès International des Études Byzantines, Belgrade 1927, Compte-rendu», Belgrade 1929, 161. Περίληψη δίδεται μόνο.

15. Ν. Π. Δελιαλῆς, Ἀναμνηστικὴ εἰκονογραφημένη ἔκδοσις Παύλου Χαρίση, Κοζάνη 1935.

16. Α. Σιγάλας, Ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων τῆς Μακεδονίας. Α'. Ἀρχαία καὶ βιβλιοθηκῆ Δυτικῆς Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1939.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΟΡΒΑΤ

ὡς ἀνεπεξέργαστο πρὶν ἀπ' αὐτόν. Οἱ μελέτες του ἀποτελοῦν καρπὸ πολὺχρονης μεθοδικῆς καὶ τέλειας ἀπὸ κάθε ἀποψη ἐργασίας καὶ βασικά βοηθήματα ὄχι μόνο γιὰ τὴ μελέτη τῆς πλούσιας πνευματικῆς ζωῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Οὐγγαρίας, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας. Τὸ βιβλίον του γιὰ τὸν Γεώργιο Ζαβίρα (1744 — 1804), αὐτόν τὸν ἐπρωταθλητὴ τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων τῆς Οὐγγαρίας κατὰ τὸν 18ον αἰώνα», γιὰ νὰ μεταχειρισθῶ λόγια τοῦ ἴδιου τοῦ Χόρβατ¹⁷, καὶ «μία ἀπὸ τὰς ἐπιβλητικώτερας φυσιογνωμίας τῶν Ἑλλήνων ἐγκύκλιον παιδιστῶν, ποὺ προπαρασκευάσαν τὴ Νεοελληνικὴ Ἀναγέννησιν, τὸ πρελοῦντιο τῆς κατόπιν πολιτικῆς ἀφυπνίσσεως, ἀποτελεῖ σημαντικὴ συμβολὴ στὴ νεοελληνικὴ φιλολογία. Ἄν ὁ Γ. Π. Κρέμος ἔφερε στὸ φῶς τῆς δημοσιότητος τὴ «Νέα Ἑλλάδα» τοῦ Ζαβίρα, ὁ Χόρβατ ἐτοποθέτησε τὸ ἔργο αὐτὸ στὴν ἀντιᾶξία θέσιν του στὰ ἑλληνικὰ γράμματα, μᾶς ἔδειξε τὶς πηγὰς του καὶ ἔδωσε ὀλοκληρωμένη εἰκόνα τοῦ Ζαβίρα ἀνθρώπου καὶ συγγραφέα. Ἐνα ἄλλο βιβλίον του «Οὐγγροελληνικὴ βιβλιογραφία»¹⁸ εἶναι ἐπίσης ἕνα ἔργο ποὺ ἐνδιαφέρει πλατύτερα τὴ νεοελληνικὴ φιλολογία. Μὲ τὴν ἀναγραφὴν στὸ πρῶτο μέρος τῶν τίτλων ὄλων τῶν ἐντύπων ποὺ τυπώθησαν στὴν Οὐγγαρία ἢ ἄλλοῦ ἀπὸ Ἑλληνας τῆς Οὐγγαρίας καὶ στὸ δεῦτερο μέρος ὄλων τῶν δημοσιευμάτων Οὐγγρων συγγραφέων σχετικῶν μὲ τὸν νεώτερο Ἑλληνισμό μᾶς δίνει ὁ Χόρβατ

ζωντανὴ εἰκόνα τῶν ἑλληνοουγγρικῶν πνευματικῶν σχέσεων στοὺς τρεῖς τελευταίους αἰῶνες.

Εἶναι πραγματικὰ λυπηρὸ ὅτι ὁ Χόρβατ πέθανε τόσο πρόωρα καὶ ἔτσι δὲν μπόρεσε νὰ τελειώσῃ τὶς μελέτες γιὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Οὐγγαρίας. Πάντως εἶχομαι τὸ πολὺτιμο καὶ πλούσιον ὄλικόν ποὺ εἶχε μαζέψῃ καὶ ποὺ βρίσκεται τώρα στὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἰνστιτούτου Ἑλληνικῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Βουδαπέστης νὰ βρεῖ στὰ χέρια τοῦ κ. Α. Graf ἢ I. Hajnóczy τὸν ἐνθουσιασμένον ἐρευνητὴν ποὺ θὰ τὸ χρησιμοποιοῦσῃ κατάλληλα γιὰ νὰ μᾶς γνωρίσῃ τὴ σελίδα αὐτὴ τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας καὶ φιλολογίας σ' ὅλο τὸ μέγεθός της.

Τὸ ἔργο τοῦ Ἄνδρέα Χόρβατ εἶχε ἀναγνωρισθῆ στὴν πατρίδα του καθὼς καὶ στὴ δική μας ἀπὸ νωρὶς. Ἡ Οὐγγρικὴ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν τὸν εἶχε ἐκλέξει μέλος τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος. Ἡ δὲ Οὐγγρικὴ Ἑταιρεία Ὁπαδῶν τοῦ Κλασσικοῦ Πολιτισμοῦ «Παρθενῶν» τὸν εἶχε διορίσει γραμματεὰ της ἀπὸ τὰ 1932 ὡς τὰ 1939. Στὰ 1936 συμμετέσχε μὲ τὴν Οὐγγρικὴ ἀποστολὴν στὸ Ε' Βυζαντινολογικὸ συνέδριον στὴ Ρώμῃ οὗ μίλησε μάλιστα γιὰ τὸν Ζαβίρα στὰ ἑλληνικά. Ἡ ἐπίσημη Ἑλλάδα τοῦ ἀπένευμε τὸν χρυσὸ σταυρὸ τοῦ Σωτήρος καὶ τὸν ἱπποτικὸ σταυρὸ τοῦ φοίνικος. Κι' ὁ δῆμος τῆς Κοζάνης τὸν εἶχε ἐκλέξει στὰ 1930 ἐπίτιμον δημότην του.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΡ. ΣΟΥΛΗΣ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΧΟΡΒΑΤ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Α'. ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΑΡΘΡΑ.

1. Ἡ Φεγγαροντυμένη στὸν Κρητικὸ τοῦ Σολωμοῦ. «Δελτίον τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου», 9 (1921), 169-176... Πρὸβλ. Gy. Moravcsik. ΕΡΗκ., 46 (1922), 60-61.
2. Τὰ ἑκατόχρονα τοῦ Πετέφυ. (Μαζὶ μὲ τὴν μετάφρασιν τοῦ ποιήματος «Szeptember végén» τοῦ Πενέφυ). «Νουμάς», 20 (1923), 29-32. Πρὸβλ. ΕΡΗκ., 47 (1923), 127.
3. Γιὰ τὴν γιορτὴν τοῦ Κωστή Παλαμά. «Νέα Ζωή», (1926), ἀριθ. 6, 35-37.
4. Ἡ οὐσία τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. «Φιλότεχνος», 1 (1927), 279.

17. A. Horváth, Ἡ ζωὴ καὶ τὰ ἔργα τοῦ Γεωργίου Ζαβίρα. (Οὐγγροελληνικαὶ Μελέται, ἀριθ. 3), Budapest 1937, 8.

18. A. Horváth, Οὐγγροελληνικὴ βιβλιογραφία. (Οὐγγροελληνικαὶ Μελέται, ἀριθ. 42). Budapest 1940. Συμπλήρωμα δημοσιεύθηκε ἀπὸ τὰ κατάλοιπα τοῦ Χόρβατ εἰς «Egyetemes Philologiai Közlelés», 70 (1947), 107-114.

* ΕΡΗκ = Egyetemes Philologiai közlelés. [Ἀπὸ 1935: Archivum Philologicum] ποὺ ἐκδίδεται στὴ Βουδαπέστη.

5. Αἱ πνευματικαὶ παραδόσεις περὶ Ἑλλάδος εἰς Οὐγγαρίαν. «Ἐλεύθερον Βῆμα» ἀριθ. φύλλου 1834, 16 Μαΐου 1927. Ἀνατυπώθηκε καὶ εἰς Ν. Π. Δελιαδῆ: Ἀναμνηστικὴ εἰκονογραφημένη ἐκδοσις Παύλου Χαρίση. Κοζάνη, 1985, σελ. 34-41.
6. Οἱ Δελφικὰς εἰσορτῆς [οὐγγρ.] A br. Gizella királyné leánygimnazium értesítője, 1926/1927, 43-48.
7. Λόγος τοῦ Οὐγγρου καθηγητοῦ κ. Ἄνδρέου Χόρβατ, ἐκφωνηθεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Λευκοῦ Πύργου τὴν 25 Σεπτεμβρίου 1927. «Ἠχώ τῆς Μακεδονίας», ἀριθ. φύλλου 784, 11 Ὀκτωβρίου 1927.
8. Στὸν Παρνασσὸν [οὐγγρ.] «Ifjúság és Élet», 4 (1929), 330-332.
9. Ἡ νεοελληνικὴ μουσικὴ [οὐγγρ.] «Zenei Lexikon», (Βουδαπέστη, 1929), 1, 403-405.
10. Παρατηρήσεις στὸ κείμενον τῆς τελευταίας τοῦ γάμου τοῦ Kecskemét [οὐγγρ.] «Magyar Nyelv», 26 (1930), 18-19.
11. Κωστής Παλαμάς, ὁ Νεοέλληνας ποιητῆς

- [ούγγρ.], «Debreceni Szemle», 4 (1930), 217 - 226.
12. Ἑλληνοουγγρικαὶ οἰκονομικαὶ σχέσεις. «Οἰκονομολόγος», Νοέμβριος 1930.
13. Ἡ δραματικὴ τέχνη τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων [ούγγρ.]. «Szinművészeti Lexikon», (Βουδαπέστη 1930), I, 288 - 290.
14. Γνώμη γιὰ τὸν Παλαμᾶ [ούγγρ.] «La Semaine Egyptienne», 4 (1930), 40.
15. Ἐνέργειαι ὑπὲρ τοῦ κ. Παλαμᾶ διὰ τὸ βραβεῖον Νόμπελ. «Ἐλεύθερον Βῆμα», 11 Σεπτεμβρίου 1930.
16. Le prix Nobel à M. Costis Palamas. «Indépendant», Θεσσαλονίκη, 9 Σεπτεμβρίου 1930.
17. Ἡ νεοελληνικὴ λογοτεχνία [ούγγρ.]. «Világirodalmi Lexikon», (Βουδαπέστη 1930 - 1933), III, 1680 - 1683, καθὼς καὶ ἄλλα ἄρθρα.
18. Ἡ σημερινὴ Ἑλλάδα καὶ οἱ οὐγγροελληνικὲς σχέσεις, [ούγγρ.] «Katholikus Tanítóképző és Tanárképző Lapja», 18 (1933), 87 - 94.
19. Ἡ μελέτη τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων στὴν Οὐγγαρία, [ούγγρ.], ΕΡΗΚ., 58 (1934), 84 - 88, 191 - 194. — Περβλ. Ε. D[arkó], «Byzantinische Zeitschrift», 34 (1934), 417.
20. Ὁ Σολωμός. [ούγγρ.] «Debreceni Szemle», 9 (1935), 129 - 128.
21. Ὁ Σολωμός, («Ἐρευνα», ἀριθ. 80). Ἀθήνα - Ἀλεξάνδρεια 1935. Περβλ. Μ. Ροδάς, «Ἐλεύθερον Βῆμα», 6 Ἀπριλίου 1936. Ἰ. Μ. Παναγιωτόπουλος, «Νέα Ἑστία», 10 (1936), 731 - 732.
22. Νεοελληνικὸ ποίημα γιὰ τὸν Μιχαὴλ Βοηβόδα [ούγγρ. μετ' ἑλληνικὴν περίληψιν] ΕΡΗΚ., 59 (1935), 378 - 393... Περβλ. Ε. D[arkó]. «Byzantinische Zeitschrift», 36 (1936), 193.
23. Ἀγνωστὴ νεοελληνικὴ μελέτη γιὰ τὸ ἱερὸ στέμμα τῆς Οὐγγαρίας [μετ' ἑλληνικὴν περίληψιν]. Περβλ. Ε. D[arkó], «Byzantinische Zeitschrift», 37 (1937), 223 - 224.
24. Νεοελληνικὲς μελέτες στὴν Οὐγγαρία. «Νέα Ἑστία», 11 (1937), 651 - 661.
25. L'idealisme de Solomos. «Le Messager d'Athènes», ἀριθ. φύλλου 4661 - 62. Ἀθ. 5, 6 Μαΐου 1937.
26. Ὁ ἰδεαλισμὸς τοῦ Σολωμοῦ, «Πρωΐα» ἀρ. φύλλου 12 - 167. Ἀθ. 19 Ἀπριλίου 1937.
27. Ἡ ζωὴ καὶ τὰ ἔργα τοῦ Γεωργίου Ζαβίρα, (Οὐγγροελληνικαὶ Μελέται, ἀριθ. 3), Budapest 1937. Περβλ. Μ. Dercsényi, ΕΡΗΚ., 61 (1937), 399 - 400. R. Janin, «Echos d'Orient», 40 (1937), 253. Μ. Β. Σακελλαρίου, «Byzantinisch - neugriechische Jahrbücher», 14 (1937) 142 - 143. Κ. Θ. Δημαράς, «Νέα Ἑστία», 11 (1937), 553 - 555. D. Keresztúry, «Magyar Szemle», 20 (1937), VII - VIII, 1 (Könyvszemle). Ε. D[arkó], «Byzantinische Zeitschrift», 37 (1937), 513 - 14. Μ. Ροδάς, «Ἐλεύθερον Βῆμα», Ἀθ. 15 Φεβρουαρίου 1937. Γ. Ζ. «Πρωΐα», Ἀθ. 22 Φεβρουαρίου 1937. G. L. A [rvanitakis]. «Messager d'Athènes», Ἀθ. 5, 6, 11 Μαρτίου 1937. Κ. Ἀ. [μαντος], «Ἑλληνικά», 10 (1938), 190 - 191. A. Eckhardt, «Nouvelle Revue de Hongrie», Avril 1938. Β. Pukánszky, «Ungarische Jahrbücher», 18 (1938), 62. Ε. Τζιάτζιος, «Μακεδονικά», 1 (1940), 582 - 584.
28. Ὁ Παῦλος Χαρίσης [ούγγρ. μετ' ἑλληνικὴν περίληψιν]. ΕΡΗΚ., 61 (1937), 227 - 229.
29. Ὁ Ἰωσήφ Réczeli σὲ μετάφραση ἑλληνικὴ [ούγγρ. μετ' ἑλληνικὴν περίληψιν]. ΕΡΗΚ., 61 (1937), 361 - 368.
30. Ἡ βιβλιοθήκη ἐνός Ἑλλήνα τῆς Οὐγγαρίας στὸν 17 αἰῶνα [ούγγρ. μετ' ἑλληνικὴν περίληψιν]. «Magyar Könyvszemle», 62 (1938), 33 - 40.
31. Γνώμη Ἑλλήνα Γρατροῦ ἀπὸ τὴν Τρανσυλβανία γιὰ τὴ φιννο - ουγγρικὴ γλωσσικὴ συγγένεια στὰ 1725 [ούγγρ.] «Magyar Nyelv» 34 (1938) 322 - 323.
32. Ἡ φιλελληνικὴ δράσις ἐν Οὐγγαρίας. «Πρωΐα», ἀριθ. φύλλου 13 - 194, Ἀθ. 18 Μαΐου 1938.
33. Οὐγγροελληνικαὶ Μελέται. «Καθημερινή», ἀριθ. φύλλου 7956, Ἀθ. 5 Σεπτεμβρίου 1938.
34. Ἡ 150-ετηρὶς τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τῆς Βουδαπέστης. «Καθημερινή», ἀριθ. φύλλου 7935, Ἀθ. 15 Αὐγούστου 1938.
35. Griechen in Ungarn. «Pester Lloyd», 6 Novemb. 1938.
36. Ὁ φιλελληνισμὸς τοῦ Βύρωνος καὶ ἡ Οὐγγαρία, («Ἐρευνα», ἀριθ. 97). Ἀθήνα - Ἀλεξάνδρεια 1938.
37. Νεοελληνικὰ βιβλία καὶ ἑλληνικὲς βιβλιοθήκες στὴν Οὐγγαρία [ούγγρ. μετ' ἑλληνικὴν περίληψιν]. «Magyar Könyvszemle», 63 (1939), 136 - 141.
38. Στοιχεῖα ἀναφερόμενα στὴν Οὐγγαρία εὐρισκόμενα στὰ ἀρχεῖα καὶ στὶς βιβλιοθήκες τῆς Ἑλλάδος [ούγγρ. μετ' ἑλληνικὴν περίληψιν]. ΕΡΗΚ., 63 (1939), 890 - 896. [Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ βιβλίου τοῦ Α. Σιγάλα, Ἀρχεῖα καὶ βιβλιοθήκαι Δυτικῆς Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1939].
39. Ἐπιστολὴ ἐπὶ τα καπεταναίων ἀπὸ τὰ 1805. «Ἑλληνικά», 11 (1939).
40. La storia della filologia postbizantina di Giorgio Zaviras. «Studi Bizantini e Neellenici», V (1939) [=Atti del V Congresso internazionale di studi bizantini, I], σελ. 472. [Ἰταλικὴ περίληψιν τῆς ἀνακοίνωσός του στὸ Ἐ' Βυζαντινολογικὸ Συνέδριον στὴ Ρώμη στὰ 1936].
41. Eugen Daskó, «Byzantinische Zeitschrift», 40 (1940), 351.
42. Ἡ «Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία» τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὰ νεοελληνικὰ ἔντυπα τῶν οὐγγρικῶν τυπογραφείων [ούγγρ.]. «Magyar Könyvszemle», 64 (1940), 72 - 74.
43. Ἡ ὁδὸς Klebelsberg πλησίον τοῦ Ὀλύμπου [ούγγρ.]. «Nemzeti Újság», 1940 II, 15.

44. Ἡ «Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία» καὶ τὰ νεο-ελληνικά ἔντυπα τῆς Οὐγγαρίας. «Νέα Ἑστία» 14 (1940).
45. Οὐγγροελληνικὴ βιβλιογραφία, (Οὐγγροελληνικαὶ Μελέται, ἀριθ. 12), [οὐγγρ. καὶ ἑλλην.], Budapest 1940. Πρὸβλ. Κ. Θ. Δημαρᾶς, «Ἐλευθέρον Βῆμα», 24 Ἰουνίου 1940. I. Hajnóczy, EPhL., 64 (1940), 261 - 262. Z. Trócsányi, «Magyar Könyvszemle», 61 (1949), 201 - 203. Κ. Θ. Δημαρᾶς, «Νέα Ἑστία», 14 (1940), 396 - 398. Δ. Γκίνης, «Ἡώς», 2 (1940) 38. Γ. Γ. Φουσόρας, «Πνευματικὴ Ζωή», 5 (1941) 239. Ε. Τζιάτζιος «Μακεδονικά», 1 587 - 588. Μ. Gyóni, «Századok», 77 (1943), 258 - 259. J. Gouillard, «Études Byzantines», 1 (1943), 292 - 293.
46. Πῶς καθρεφτίζονται οἱ ἑλληνοουγγρικές σχέσεις στὰ ἀρχεῖα καὶ τὶς βιβλιοθήκες τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. «Τὸ Νέον Κράτος», 4 (1940). 451 - 457. [Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ βιβλίου τοῦ Α. Σιγάλα, Ἀρχεῖα καὶ βιβλιοθήκαι τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Θεσσαλονίκη, 1939].
47. Ἡ ἐκπολιτιστικὴ δράση τῆς Ἑλληνικῆς διασποράς. «Νέα Ἑστία», 14 (1940). 926 - 931, 1006 - 1010.
48. Σχέσεις τῶν Ἑλλήνων τῆς Οὐγγαρίας πρὸς τοὺς ἀγῶνες τοῦ ἔθνους γὰ τὴν ἀνεξαρτησία [οὐγγρ. μὲ ἑλληνικὴ περίληψη]. EPhK., 66 (1942), 118 - 119.
49. Οὐγγροελληνικὲς σχέσεις στοὺς νεώτερους χρόνους [οὐγγρ.]. «Láthár», 10 (1942), 102 - 103. Πρὸβλ. Magyarország és a Balkán Balkankönyvtár 1. Szerk. Gál István. 44 - 48.
50. Ungarn und die Neugriechen. «Ungarn und die Nachbarvölker». Danubia—Verlag, Budapest, 1943. Σελ. 172 - 192.
51. Οἱ Νεοέλληνες [οὐγγρ.] (Kincsestár 21), Budapest, 1943. Πρὸβλ. L. Mátrai, «Magyar Szemle», 46 (1944), 86. G. Moravesik, EPhK., 89 (1946), 109 - 112.
52. Ἰωάννης Ἀποστολίδης ὁ Αἰτωλὸς [οὐγγρ.] μὲ ἑλληνικὴ περίληψη]. EPhK., 68 (1944), 37 - 40.
53. Ἐπιτάφιοι στίχοι τοῦ Ἑλλήνα Ἀρχιεπισκόπου Βουδαπέστης Διονυσίου [οὐγγρ. μὲ ἑλληνικὴ περίληψη]. EPhK., 69 (1946), 91 - 92.
54. Οὐγγρικά στοιχεῖα στὴ «Νεοελληνικὴ Βιβλιογραφία» τοῦ Legrand (ΙΣΤ' αἰῶνα) [οὐγγρ. μὲ ἑλληνικὴ περίληψη]. EPhK., 69 (1946), 92 - 93.
55. Συμβολὲς στὴν «Οὐγγροελληνικὴ βιβλιογραφία» [οὐγγρ. καὶ ἑλλην.]. EPhK., 70 (1947), 107 - 114.

Β'. ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

1. Ἐνα οὐγγαρέζικο τραγούδι. (Ποίημα τοῦ

- Gy. Dalmady). «Νουμάς», 19 (1922), 76-77.
2. Μετάφραση τοῦ ποιήματος «Szeptember végén» τοῦ Petöfi. «Νουμάς», 20 (1923), 29 - 32.
3. Ἐνα ποίημα τοῦ Πετέφυ. «Ἔθνος», Ἀθ. 11 Φεβρουαρίου 1923.
4. Négy Petöfi Költemény. Τέσσερα οὐγγρικά τραγούδια. Budapest, 1938, Magyar Zeneszó Kiadasa.

Γ'. ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

1. Πέτρου Βλαστοῦ, Γραμματικὴ τῆς δημοτικῆς. «Νουμάς», 13 (1915), 74 - 76. Πρὸβλ. Μ. Τριανταφυλλίδης, «Δελτίο Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου», 5 (1915), 283 - 284.
2. Γιά ἓνα βιβλίον τοῦ Γ. Ν. Χατζιδάκη. «Γράμματα», 5 (1919). 205 - 210.
3. Νεοελληνικά Παραμῦθια σὲ οὐγγρική μετάφραση [οὐγγρ.]. «Narkelet», 3 (1925), 476 - 477. [Πρόκειται γὰ τὴ συλλογὴ ἑλληνικῶν παραμυθιῶν ποὺ ἐξέδωκε σὲ οὐγγρική μετάφραση ὁ Ignác Künos μὲ τὸν τίτλον: Hellász tündérbirodalma, Budapest, 1925].
4. Ὁ Ἀχιλλεὺς τοῦ Ραζέλου. «Ἀλεξανδρινὴ Τέχνη», 1 (1927), 29 - 30.
5. A. Graf, Κατάλογος τῆς ἐν Βουδαπέστη βιβλιοθήκης Γεωργίου Ζαβίρα, Budapest, 1935. EPhK., 60 (1936), 73 - 74. [οὐγγρ.].
6. Μ. Τριανταφυλλίδης, Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ, Ἀθήνα 1938. EPhK., 62 (1938) 424 - 427. [οὐγγρ. μὲ γαλλικὴ περίληψη].
7. L. Gáldi, les mots d'origine néo-grecque en roumain à l' époque des Phanariotes, Budapest 1939. EPhK., 63 (1939), 210 - 213. [οὐγγρ. μὲ ἑλληνικὴ περίληψη]. Ἐπίσης εἰς «Archivium Europae Centro-Orientalis», 5 (1939), 332 - 336.
8. Οὐγγρικά στοιχεῖα μέσα σ' ἑλληνικά σημεῖωματα. EPhK., 65 (1941), 339 - 341. [οὐγγρ. μὲ ἑλληνικὴ περίληψη].
9. Χειρόγραφα νεοελληνικά σχετιζόμενα μὲ τὴν Οὐγγαρία στὴ βιβλιοθήκη τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας. EPhK., 66 (1942) 115 - 117. [οὐγγρ.].
10. Der Philhellenismus. «Donauropa», 2 (1942), 315 - 316.
11. Gy. Moravesik. Byzantinoturcica, I. Budapest 1942. «Donauropa», 3 (1943), 233 - 234.
12. M. Gyóni, Die Streuendeukmäler der ungarischen Sprache in Griechischen Texten, Budapest 1943. EPhK., 68 (1944), 70 - 75. (οὐγγρ. μὲ γερμανικὴ περίληψη).
13. Fr. Dölger, Wien und Neugriechenland, Wien 1943. EPhK., 68 (1944), 92 - 93. [οὐγγρ. μὲ ἑλληνικὴ περίληψη].

Γ. ΧΡ. Σ.